

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díjak:		A társulat minden rendű tagjai	A lap szellemi részét illető cikkekre a szer-
Egészévre — — — — —	8 kor.	a lapot tagdíjaikért kapják.	kesztőiségnek, az előfizetési pénznek a pén-
Félévre — — — — —	4 „	—	zár, — az esetleges reklamációk pedig a
Negyedévre — — — — —	2 „	Kéziratokat nem adunk vissza.	kiadóhivatalnak küldendő.

Quousque tandem . . . ?

Őszintén szólva, ez alkalommal nehezen fogtam a tollat a kezembe. Féltem. Az indulat és harag rossz tanácsadók. Bevágják utját a nyugodalmas szemléletnek és tárgyilagosságnak. Pedig egy hírnek elolvasása alkalmával harag és indulat fogott el. Önkéntelenül tört ki belőlem a szó: „Ez már gyalázat, ez szemtelenség.” Vagy kit ne fogna el a düh, ha saját házában a betolakodott idegen minduntalan arcul csapná? Avagy talán a személyes sérelem méltóbb ok a felháborodásra, mint a vallásos és nemzeti érzések bemoeszkölése?

Mert megint ez történt. Csak nem régiben volt undok támadás a kereszt ellen Pázmány egyetemén. Alattomos akna-munka volt ez, a mi igazságot kereső emberekhez nem illik. Az igazságért küzdő emberek kiállanak a porondra s bátran tárják ki mellüket; azok azonban csak elkövezték a legdurvább sérelmet, s elvonultak a névtelenség homályába. Így tehát őket nem érte semmi baj.

A kik azonban e minősíthetetlen galádsággért nyíltan mertek elégtételt követelni, megbűnhődtek. A keresztet nálunk meggyalázni szabad, de védelmezni nem. Idáig jutottunk. Miért? Mert van hazánk lakócai között egy szívós faj, mely anyagilag tönkretéven a honfoglaló ősök utódait, urrá lett ezen a vérrel megszentelt földön, s mely uraságának s a magyarság gyengeségének tudatában hadat üzent a kereszténységnek, hadat üzent a magyar nemzeti érzésnek, mint olyan tényezőknek, melyek az ő garázdálkodásuknak leghathatósabbban állhatnának ellen. És ezt a harcot következetesen, rövid időközökben ujlott erővel állandóan folytatják. Megtorlás hiánya miatt vérszemre kaptak s hová-tovább annál bátrabbak és szemérmelenebbek lesznek. Kezdték a kisdédóvokkal és népiskolákkal. Addig küzdöttek, a míg kivitték, hogy ezen alsófokú iskolákban csak *imaszerű fohászokat* mond-

janak a gyermekek, természetesen keresztvetés nélkül. Majd a középiskolákra vetették magukat minden lehető eszközt megragadván arra, hogy a tanításból a keresztény elemek kiszoruljanak, de a bölcs Náthán-féle elvek bekerüljenek.

Sorrend szerint az egyetem következett. Megcsufolták tehát ezt is. Itt sem állapodtak meg. Behatoltak az igazságszolgáltatás műhelyeibe s követelték a feszület eltávolítását. Ez is sikerült. Most már minden keresztényvonatkozású dolog ellen támadnak. Ime szent István napja elérkezett. Minden keresztény magyar ember megilletődött szívrrel gondol vissza a szentéletű, bölcs királyra ezen a napon s igyekezik habár csak egy röpke imában is hálát adni az Istennek, hogy első királyunk alapvető munkássága következtében szabad és keresztény földön élhet. Ezt teszi a keresztény magyar.

Mit tesz az, a ki se nem magyar, se nem keresztény? Vak gyűlölet tombol lelkében s tárgyat keres a gyűlöletnek. Mi más ennek a tárgya, mint a kereszténység és magyarság? Meg kell zavarni ezeknek az ünnepeit; az áhitatos imába bele kell káromkodni; a lángoló buzgóságot le kell hűteni; meg kell gyalázni mindazt, a mi keresztény és magyar; meg kell mutatni, hogy immár ez a föld se nem magyar, se nem keresztény. Avagy nem ilyen gondolkodás és érzület hozta létre a legújabb botrányt? Éppen szent István napján történt az eset: a székesfőváros központi városbáza második ügyosztályának hivatalos helyiségében egy kép függött a falon, mely *Vajk* megkeresztelését ábrázolta. Reggel 8 óra tájban a szolgabíró benyitott a hivatalba. Mit látott? A kép a földön fekiült rítul összetiporva, összeszagatva. A rámba egy papír szelet volt szurva e felirással: „*E terem hivatal és nem székesegyház.*”

Hát ugyan ki biztosít bennünket a történetek után arról, hogy templomainkba be nem tolnak ezután s oltárainkat összetörve szent vallásunk minden jelvé-

nyét ki nem dobják? Ki biztosít bennünket arról, hogy házunkba be nem törnek s falaink díszzeit, a szent képeket össze nem rombolják? Ki biztosít minket arról, hogy a sirunk felett álló keresztet, melynek védelme alatt alusszuk örök álmunkat, le nem tördelik? Ki tudja megmondani mi lesz ennek a vége?

No de ugyan egy képek az összerombolásából, a mely semmi más csak „fura eset”, (miként a P. H. nevezi, mely a dolgot egy eldugott híresekében közölte) ki fog ilyen messzemenő következtetéseket vonni? Azt hisszük nem csupán mi. A tények beszélnek, kiáltó szóval beszélnek; eljutottunk már addig a pontig, mikor egy arculesapás után nem tarthatjuk oda a másik orcánkat is. A türelem a legszebb erények egyike, de határon túl gyávaság, valóságos öngyilkosság. A mi vallásunk a béke vallása. De hát éppen a béke érdekében kell azt minden csúfos támadástól és gyálázástól megvédeni. Am nevezék aztán ezt az önvédelmet antiszemitizmusnak vagy annak, a minek éppen jól esik, de ne engedjük, hogy Krisztust még egyszer keresztre feszítsék. Hiszen csak a vak nem látja, hogy a fentebb előadott „fura eset” határozottan a kereszténység és magyarság ellen intézett durva támadása annak a fajnak, mely miután a szerencsétlen nemzetet az anyagi romlásba vitte, most már végső menedéke, vigasztalója, vallásos érzése ellen támadt. Össze akarja marcangolni szívét, lelkét, hogy aztán a megronesolt anyaggal annál könnyebben elbánjon. Nem, ezt már nem lehet megengedni! Ki kell bontani azt a zászlót, a szentek unokájának a zászlaját! Szent István országa, a Boldogságos Szűz virágos kertje, nem válhatik az erkölestelenség büzhödt mocsarává, a durva erőszak piszkos tanyájává. Feltesszük a kérdést: quousque tandem . . . ?

A nemzeti szellem felkeltése és ápolása a népiskolában.*)

Sohol sem kínálkozik a nemzeti szellem fejlesztésére hálásabb talaj, mint az iskolában. A hazaszeretet dolgában itt lehet legtöbbet tenni. Az iskola hasonlít azon parlamenthez, melyben az előadók soha sem találják — ellenzéket. A szándékuk érvényre emelésére sohol sem léteznek oly picit akadályok, mint a tanulókkal szemben. Tanítványaink hasonlóak a viaszhoz, melynek könnyen adhatnak tetsző alakot; de annyiban nem olyanok mint a viasz, mert a mily könnyen engednek a benyomásnak, épen oly nehezen válnak meg azoktól.

Ezt tudva, egy tanítóra sem lehet közömbös, hogy az iskola, mely növendékeit nem egyedül az általános emberiségnek, hanem a szűkebb értelemben vett hazának is átadja, mily eszközöket használ fel a hazaszeretet fejlesztése, a nemzeti szellem felkeltése és ápolása érdekében.

De hát mi is a hazá? Az a föld, — vélik sokan — hol

egykor bölcsönk ringott. Kétségtelen, hogy mindnyájunk kellet ellenállhatlan vágy tölti el ama föld iránt, hol születünk, de a szeretetet édes hazánk iránt legkevesebbé tartja fenn az a ragaszkodás, melyet szülőföldünk iránt tanúsítunk. Erről számot adhatnak azok, kiket a sors nem részesít azon szerencsében, hogy földi pályájukat szülőföldjükön futhassák be. Másnt is boldogok, tudva, hogy a *haza földjén* állanak. De a *honvégy* emészténe meg lelküket, ha őket hazájuktól szakítanád el. — A miket mi a *haza* szó alá foglalunk, azok a geográfai területen kívül: a nép, a nyelv, a népszokások, a törvények, kitűnő magyar férfiak, a magyar dalnokok, a magyar zene és egyáltalában mindazon kiválóbb mozzanatok, melyek a *magyar szellem* kinyomatáni tekiuthatók.

A hazá fogalma igen komplikált; felöleli az a multat, a jeleket, de sőt még a jövőt is; magában foglalja az egyéni, családi és nemzeti életet; számtalan képet idéz elő, az emlékek egész özönét ébreszti fel; innét van, hogy megértve — reánk bűvös hatást gyakorol.

Tehát mint látók a szülőföld-és honismeret, a népraaj, a nyelvek, az öltözetekben és szokásokban való sajátosság stb. mind-mind a hazá fogalmához tartoznak, mely tényezőket a hazaszeretet és a nemzeti szellem felkeltése és ápolása érdekében mind fel kell használni, ha azt akarjuk, hogy azok növendékeink szívében erős gyökert verve, a hazának hasznos polgáiraivá legyenek, a hazáért élni és meghalni tudjanak. — Ezen tényezők fokozatos és módszeres földolgozása által már az iskolában megismerni tanulja a gyermek a hazában élő különféle nemzetiségeket mindjárt azok egyéneik egyes jellegző vonásaiból, azok tűzhelyét, foglalkozás- és gondolkodás módjukat, jellemüket és összehasonlíttja őket egymással s fölkeresi a kapcsolatot, melyek őket egy nagy családdá fűzik össze, melynél fogva láthatatlanul is, mind összehoztatnak. És azután örömmel telik meg szíve, a midőn eddig előtte ismeretlen vidéken is hallja hangzani az édes anyai nyelvet, melynek ő minden hangját esőkök közepette sajátította el az édes anyá ajkáról.

Megismeri az állapot, mely megalkotta a népek elszórt erőinek szükséges egységét és a mely azoknak jóléte érdekében dolgozik — a véderőt; megismeri lassan a törvényeket, melyek mindenkiéek egyforma jogokat biztosítanak és mindenkitől egyforma kötelezettségeket kívánnak és a melyek védelmében minden ember egyaránt részesül; fejlődven ő is, érezni fogja az ország bajait és egykor mint polgár ő is bozzájáruul esekély erejével azok megszüntetéséhez. Megismeri az egyes társulatokat, egyleteket és intézményeket, melyek mind a hazá felvirágoztatására alakítottak. Mily mértékben vesznek részt ebben egyesek, a társadalom és maga az állam: a hazá jövőndő polgáiraivak azt mind meg kell tanulniok.

A hazá nagy testi, melynek hatalmas életereje van, a hazá nagy lélek, mely a lények sokaságának életed ad s együtt szenved s együtt örül azokkal. Ime a hazá fogalma.

Azonban nem elég a hazát megismerni, azt szeretni is kell. — A magyar nemzet témérdek hányatásnak volt kitéve, mind amellet nincs oly dicső multja egy nemzetnek sem, mint a magyarnak. Keressük fel a multból és mutassunk rá jelenben mindarra, ami hazánknak dicsőséget szerzett és a melynél fogva jogot szerzett ama helyre, melyet ma a művelt nyugot állama között elfoglal. Tárjuk fel egytől-egyig mind-azt, ami jó csak van a magyar jellemben és julusztrájuk a történelemből vett fenséges példákkal, hogy megdöbbenjanak a kis szívek mind ennek hallatára s ők is felteszüljenek az erény és dicsőség után. Emelitsük meg nekik hogy azon tulajdonságokat, melyek bűnös nemzetünk, nekik kötelelességük művelni, fejleszteni s magukviselésében mindannyiszor felmutatni, hogy majd méltók legyenek a dicső névre: *magyar*.

Kérdezni kell a tanulóktól hogy nem becsülik-e azokat, kik pontosan megtartják adott szavukat; hogy nem szeretik-e azokat, kik másokkal jót tesznek; ha esodálják-e azokat, kik nagylelkűen megbocsátanak ellenségeknek, kik védelmezik a gyöngét az erős ellen, kik kockáztatják életüket fe-

*) Pályanyertes dolgozat.

lebarátjuk megmentéséért és a kik örömet feloldoznak azt — ha kell — a hazáért? E módon észrevettük velök, hogy mindezen jellemvonások megvannak szeretett hazánk gyermekeiben, ezen erények aranyfonálként végig buzódnak és mind ott tűndökölnek történelmünk lapjain s azok szültek vagynevtű férfiak csodálatra méltó tetteiket. — Ott ragyognak a hősiesség bizonyítékai: az erő, a bátorság, a nagylelkűség, melyek már egy ezred óta fentartják a nemzetet a legszigorubb viszontagságok közepette. A magyar nép él, művelődik, államélete fejlett és az ország virágzik.

A magyar nép lovagiaságának eltörölhetlen nyomai minden helyen és minden időben feltalálhatók. Itt e hazában nincsen már elnyomott nép; itten csak szabad, független polgárokkal találkozunk, a kiknek mindenike hagyományos ragaszkodással viseltetik felszemes uralkodója iránt.

A magyar népet nemes jelleméről ismerik egész Európában és más világrészekben; ellenségeink kénytelenek bevallani, hogy ily páratlan vendégszeretetre sehol a föld kekségén nem találják. — Méltán jögnak van tehát arra, hogy büszkén emlegessük és a legnagyobb magyarral a legjobb reményeket tápláljuk a jövőre nézve.

Azontán mindezeket a gyermekek előtt feltárni nem elég. Ha már ők megértették, hogy ime a mult bebizonyította, hogy a mi nemzetünk az, mely leginkább méltó rokonszenvre és csodálatra, akkor meg kell ismertetnünk velök jelenlegi állapotainkat is hibáinkkal egyetemben és ezek előadása után kell kijelölni a célt, mely után törekednünk kell. Irányozzuk figyelmüket azokra a bekövetkehető külső veszélyekre, melyek drága hazánk politikai önállóságát s édes anyanyelvünket kockáztathatják; készítsük elő, erősítsük őket a haza védelmére a lángoló hazaszeretet melegevel. Ismertetjük meg velök a *véderőt s ezzel kapcsolatban a népfőlkész* intézményét, hogy lássák, hogy minden polgárnak kötelessége hozzájárulni a közös védelemhez s ők is érezzék jövő kötelességeiket.

Megismertjük a *hazafiaság* fogalmával. Hazafias az, ki hazájának jelleme, érdemei, erényei és — ha a veszély órája itt — bátorsága által megteszi szolgálatát.

A nemzeti szellem fejlesztésére bőanyagot szolgáltatnak a nép- és olvasókönyvekben kellő mennyiségben található történelmi leírások, elbeszélések és hazafias költemények, melyekben hazánk multja, nemzetünk örömei és fájdalmai, a lelkesedés vig danája és a szenvedés bánat könnyei, nagyjaink hazafias erényei, nemzeti vértanúink szenvedése és halála fejtük fölött az üdvözület glóriájával vannak leírva és mint követésre méltó példák és jellemképek élénk állítva. A költemények, melyekben egy Arany, Kölcsei, Petőfi, Vörösmarty és más halhatatlan nevű költőink a nemzeti érzelm hangján szólnak meg és a hazaszeretet szikráit lövellik szívünkbe s honszerelmünk fátylóját gyújtják meg: mondom mind oly tényezők, melyeket lelkünk melegevel, szívünk érzelmével kell növéndékeink szívébe beplántálnunk, hogy azok lelkesítő hatása alatt fejlődve, majd ők is a honszeretet világnál teljesítsék azon kötelességeiket, melyeket a haza minden gyermekétől elvár. — Továbbá a hazafias és nemzeti dalok, melyekben a hazafias és nemzeti érzelmek oly szépen nyilatkoznak meg, figyelmen kívül nem hagyhatók.

Mint az eddig elmondottakból látók, a nemzeti szellem felkeltése, fejlesztése és ápolásának eszközei: elsősorban a földrajz, mely édes hazánkkal, nagyságával, szépségével, kincseivel ismeret meg és bennünk az iránta való tiszteletet és szeretetet felkelti a történelem, mely nemzetünk dicső multját tárja élénk és nagyjainkat, mint követésre méltó jellemképeket és példákat állítja élénk; az alkotmánytan, mely polgári jogainkat és kötelességeinket írja elő, alkotmányunkkal ismert meg, melynek védő sáncai között a hazának minden polgára szabad, egyenlő és testvér; továbbá a hazafias költemények és énekek, melyek minden honfi és honleány szívében a hazaszeretet Vesztá-tűzét élesztik és gyújtják meg; a hazafias ünnepek, melyeken a lelkesedés tűze által felvillanyozott szív hazaszeretetének nyilvánulását érezzük és látjuk.

Ime röviden leírtam azon tényezőket, melyeket a nemzeti szellem ápolása érdekében az ide vonatkozó tárgyak körében föl kell használnunk; érintettem azon módokat, melyek szerint a haza szeretetére irányuló nevelési eljárásunkat irányítanunk kell; s ha azokat helyesen alkalmazzuk s nevelésünk által sikerült a célt elérnünk, akkor ebbeli kötelességünknek, melyet a haza és nemzet tőlünk tanítóktól elvár — teljeszen eleget tettünk s fardaságunk jutalmi palmaágát minden bizonynyal a hálás nemzet fogja fejünk köré fonni.

Fel tehát kedves tanító társaim! Ne hevertessük e drága eszközöket, hanem élesszük velök azt a nemes tűzet, mely egy nemzetnek a lelki képi. Ellesszük és lobogtassuk a haza iránti lelkesedés tűzét. Nagy misió vár reánk e vegyes nemzetiségű hazában a hazafias érzület ápolásában. Nem kell azonban felednünk, hogy a néptanító hazafias irányu működésének nem szabad abban kimerülnie, hogy a magyar nyelv ismeretének határait tovább-tovább vigye, a nemzeti kultúra áldásait szelid eszközökkel megnyerő módon tovább terjessze, a mit szótlen nem szabad mellőznünk, hanem törekvésünk főképp oda irányuljon, hogy a nemzettel való egyittérés tüzhelyévé tegyük az iskolát, a hol megtanulja a gyermek gondolkodásában, érzésében és törekvésében magyarnak lenni, e hazát szeretni mint neki legkedvesebb darab földet e világon; szóval odatörekedjünk, hogy kitörülhetetlen vonásokkal írjuk be a hazát a gyermeki szívekbe. Írjuk csak be mi a hazát a gyermeki szívekbe, hazánk majd ezután is be fogja magát írni a történet könyvébe.

Bako Elek,
r. k. tanító.

A magyar kath. iskolák feladata és fejlesztésének alapjai.*

Ha napjainak természetének mivoltát vizsgáljuk, azt fogjuk eredményül találni, hogy a következetesség, állandóság hiánya jellemvil leginkább korunkat. Elégedetlenség, nagyszív, sivár érzékiség lázas beteggé teszi a mai emberiséget, ennek a láznak meg sok tekintetben szülője a sajtó, mely a gondolatközlésnek munkájában ugyan örök kiései az emberiségnek, de átka is lehet, ha csak az érzéki világ cőjait tartja szem előtt s az embernek csak átlati vágyait kívánja szolgálni. Az iskola ama nagy küzdelem közepébe van helyezve, melyet a sajtó idézett elő; a küzdelem pedig épen az iskoláért foly, a mely a benne hirdetett eszméknek diadalt biztosít, más eszméknek, melyek ha irányával ellenkeznek, bukásukat okozza.

Mi legyen ezen törekvéssel szemben az iskola feladata? Neveljen az iskola kellő ellenálló erővel felruházott nemzedéket, a mely a hitével ellenkező irányzatokat meg tudja itelni, de kivált a sajtó áldásos vagy átkos munkálkodását bírálataival egymástól meg tudja különböztetni. A kath. iskola továbbá a magyar nemzet történeti küldetésének is alaptevényezője; ebben az irányban való hivatásával nagyobb, nemesebb és szebb feladata nem is lesz. E feladat abban csitenszeredik ki, hogy a hazát magyaroknak tartsuk meg. „Örökölti erkölcsi kötelességünk az adott körülményekhez képest mindent megtenni, hogy a magyar kath. iskola eme feladatát mentől odaadobban teljesíttesse“. (7. l.)

A közömbösség azonban, mely sok helyt a kath. iskolák vezetőit, azután magát a közönséget elfogta, tovább már nem uralkodhatik. Az iskolák kath. jellegének védelmében első feladat: az iskola tulajdonjogi kérdésének tisztázása. Nagyon sok helyen összevartak az egyházközség vagyont a politikai község vagyónal, különösen ott, a hol a község lakosai nagy többségben katolikusok. Ebből más zavarok és visszaélések következtek be; ilyen az, hogy néhol a tanító az iskolaszék helyett a község választja, vagy néhol a választásokról az egyházi hatóságot nem is értesítik, hogy meg-

* K. Bertalan Vince: A magyar kath. iskolák feladata és fejlesztésének alapjai. Esztergom, 1901. Nyom. Buzarovitsnál. 98 l.

erősítésével a választáshoz járuljon. Ez pedig ellenkezésben van a fősásztori joggal és gyakorlatlaltal, melynek teljes érvényt kellene szerezni, a hogy azt a püspöki rendszabályok elrendelik. Még az 1893. évi XXVI. t. c. szerint megaverhető államszegély igénybevétele sem ejt esorbát a fősásztori jogon.

Az egyház jogát kell érvényre juttatni a kath. iskola ügyeiben. Ez pedig csak úgy érhető el, ha a tanügyi vezetés szálai összefutnak a fősásztor kezében, a kit az egyház-megye iskolái életének minden mozzanatáról értesíteni kell. A kath. iskolatgy vezetői ugyan nem szigetelhetik el magukat a polgári hatóságoktól, de ez az érintkezés csak annyira terjedhet, a mennyire a hitelvek és jogszokások megengedik. Ez az önmagára utaltság azután megköveteli, hogy a kath. iskolákról a legmesszebb menő határokig kell gondoskodni.

Nem kevésbé fontos a kath. iskola fejlődésére a pap és tanító egyetértése. A tanító hajoljek meg papja tekintélye előtt, sőt ha kell, álljon védelmére. Hiszen nemcsak az egyház iskoláiban, hanem mindennemű más iskolákban is érvényesül a tekintély elve. Ha a tanító papjában egyéni gyarlóságokat vesz észre, e gyarlóságokat az egyház tekintélyének rovására cégerül ne használja. De viszont a pap se tekintse magát zsarnoknak, a kinek kénye-kedve szerint tartozik igazodni a tanító. Erintkezésében ne a dolyf és rideg követelés, hanem a szeretet vezesse. A tanítót a pap, kivált ha magának semmi anyagi áldozatába sem kerül, nyomorban fetrengeni ne hagyja. „Megilletődve állók előttük (a pap és tanító előtt) ha a tanító a haza szolgálatában, az egyház szolgálatában áll; tiszteli annak minden intézményeit s mint alárendelt, papjával szemben az engedelmesség, az engedékenység, a szerénység elvejével tündököl, valamint ha a pap a tanítóban nem szolgáló alárendeltét látja és annak munkásságát szelid atyai szeretettel istápolja és ha feddni kell, szigorúságban is atyai és minden személyi érdektől menten, kizárólag az egyház ügyét tartja szem előtt.“ (30. l.) A népiskola munkája csak úgy lehet egész és tökéletes, ha a pap és tanító egymás hivatását átérzik s közöttük a viszony a pajászkodás kizárásával testvéri.

Jótevény befolyást gyakorolhat a kath. népiskola ügyére a jegyző segítő közreműködése is. Sajnos azonban, hogy a jegyzői kar mai napság a kath. iskoláknak ellensége s minden erővel rajta van, hogy a kath. iskolákat elközösítse. Mily állást foglaljon el tehát vele szemben a kath. pap és tanító? Ha akad olyan jegyző, a ki méltányolni tudja a hivatalos iskolák erkölcsi felsőbbiségét, osszukk meg vele jogainkat. Munkálkodjunk vele együtt közre a népnevelés fejlesztése érdekében, hisz a jegyzői hivatás teljesítésének ez is egyik alkatrésze volna. De legyünk ridegek, milynt olyasmiről győződünk meg, mely törekvésében a kath. iskola jelleget veszélyeztetné.“ (36. l.)

A tanfelügyelői intézményt is sok helyt az teszi a katolikusok előtt kevésbé kedvelté, hogy a tanfelügyelő állásukat tévesen fogják fel és azt hiszik, hogy minden áron államszaniók kell, s ez az államosító buzgóság legkivált a kath. iskolák ellen irányul, mivel a felekezetek iskoláit megvédik önkormányzati jogaik. Pedig méltatlanul éri ellenséges indulatul eljárásuk a kath. iskolákat, mivel ezek a magyar nemzeti népnevelés alapelveinek mindig eleget tettek. „Elvitathatlan tény, hogy a magyarosítás, az igazi magyar nemzeti művelődés terén egy felekezetenek sinesenek nagyobb eredményei, mint a katolikusoknak.“ (39. l.) De a tanfelügyelő e nélkül a téves felfogás nélkül sok jót tehet idealison szép állásban, ha az iskolafentartókkal vagy ezeknek felsőbb hatóságaival meg tudja érteni az iskolák fejlesztésének szükségességét, s ha a törvény alkalmazásában a jóakaratot is figyelmére méltatja.

Ha a pap és a tanító a feljebbí tényezők jóakaratu közreműködését nélkülöznék is, még mindig erős támaszotkat nyerhetnek a kath. iskola számára az iskolaszékekben. Azonban ha az iskolaszékek buzgó segédkezésére építeni akarnak, akkor annak tagjait gondosan kell kiszemelni s csak megbízható kath. érzésű embereket kell a népnek meg-

választásra ajánlani. A választást megelőzőleg a pap a püspöki utasítások szelleme szerint készítse elő a népet a választás fontosságára. Elveiket gyakran változtató, ingatag embereket nem kell bejuttatni e nagy fontosságú telettlebe. „Légyen a kath. iskolaszék érületében is az és akkor az iskolának léte, fejlesztése bármely körülmények között is a mi gondozó körünkben marad.“ (55. l.)

Ezek Bertalan Vince a cimbén is jelzett könyvének a főbb eszméi. Igen helyén való eljárás volt annak kiemelése, hogy a kath. iskola a magyar nemzeti eszmének mindig ápolója, sőt első sorban letéteményese volt; enneltoya a hivatalos Magyarországnak sohasem elfelejtetnie, hogy a magyarság szempontjából a kath. iskola helyébe felállított községi vagy állami iskola sem tehet többet. Ha e szerint a kath. iskola nem szolgálatott okot a hivatalos személyeknek sok helyt tapasztalható ellenséges érzületére, akkor legyenek ezek a taluzgő tisztviselők legalább igazságosak s ismerjék be, hogy a kath. iskola a népnevelést a legucemesebb szempontokból fogja fel.

Természetesen az író felemlítette volna az iskolák fejlesztésének még néhány eszközt. Az iskola szellemi vezetése korunkban megköveteli, hogy a pap, aki az iskolaszéknek elnöke és a tanítónak közvetlen előjárója, a nevelés kérdéseiben kellő jártasságra legyen szert. Ez a követelés azonban csak úgy jogosult, ha a teológián a nevelés kérdései bővebb kifejtésre találnak. A soc vitás kérdés, mely a hatósági szemlélyekkel szemben felmerül, az iskolatgyi törvények beható ismeretét kívánja. ami szintén csak akkor érhető el, ha a papságot már a papnevelőben megismertették jogrendszerüknek eme részével. Hát még az anyagi kérdések minő befolyást gyakorolnak iskolatgyünkre! ? Mihez tojjon egy szegény hitközség, ha új iskolát kell építenie, vagy a réginek továbbfejlesztése válik: szükségessé? Nagy bajunk az nekünk, hogy jobb módban élő elődeink nem gondoskodtak oly alapról, melynek jövedelméből a szegényebb iskolafentartók részben merithettek volna az építkezés költségeinek fedezetét“ (69. l.), panaszkodik Bertalan. Nos tehát kath. iskoláink fejlődésének alapjait óhajtva leaakni, magától áll elő a mi feladatunk, ha a régiék elmulasztották vagy nem tehették, vagy a mi leginkább hihető, szükségét nem érezték ily alapoknak, a mostani nemzedéknek kellene előállani s alapokat létesíteni, hogy a szegényebb anyagi erőben levő hitközség se érezhesse magát arra utalva, hogy kath. állásjáról lemondjon, csakhogy általában iskolája legyen. Bármennyire is óhajtják a kath. álláspont lelkes hívei, hogy a még meglévő erődívenyeket meg kell tartani, az anyagiak kérdése miatt még sok veszélyeztetett hely el fog enni.

Ha hosszasanban gondolkozánk a kérdésről, még valószínűleg több eszköz is ötenék figyelemünkbe, a melyeknek használatba vétele fejlesztőleg hatna iskoláinkra, teremtene valamely uton az iskolatgyi fejlesztésre megkívánt eszközöket.

A feljebb érintett kérdéseken kívül Bertalan könyvében még igen hasznos utmutatásokat találunk „A költségvetés és számadás“, a „Költségvetések és tervrajzok az iskolai építkezésnél“, „Tanítói állások szervezése“, „A díjlevél“, „A tanítói (?) választás“, „Az államszegély“ c. szakaszokban. Ezekben a szerző egy részt azt hangsúlyozza, hogy a kath. iskolák vezetésében a törvények rendelkezéseinek mindenben eleget kell tenni, de a mellett a kath. álláspontra mindenütt szorgalmasan kell ügyelni, s az egyház jogát semmiben sem kell feladni. Hogy jegyzőkönyvek vezetésében, államszegély iránti kérdésben, nyugtatványok kiállításában miképen kell az alakaságokra is teljes figyelmet fordítani, azt néhány gondosan szerkesztett minta mutatja, a melyek nyomán a nevek, évszámok stb. részére hagyott tures helyere megfelelő kitöltésével bárki elkészítheti az említett iratokat.

Nagy érdeklődéssel olvastam ezt a kath. iskolatgygyel foglalkozó könyvet, a melynek sorai csakugyan viaszszágra-rotáltak azt a buzgóságot és lelkeséget, melylyen a szerző a kath. iskolák ügye iránt elvan telve. Elvezetemet csupán a cikornyás és itt-ott körmonfont stílus rontotta, mely néhol az

érthetőségnek is rovására volt. Ettől a fogyatkozásától eltekintve a Bertalan könyve érdemes arra, hogy tanácsait megfontoljuk és a fenérintett dolgokban utmutatásáért is hozzáforduljunk.

Péter Fános. ✂

Tarlózás

a belső-szolnoki esperesi kerület történetéből.

Összeszedője: Kovács Gyárfás.

IV. Plébániák.

Apa-Nagyfalva. Az 1872-ik év nemcsak azon eseményekről nevezetes, melyekről előbbi közleményünkben szót emelünk, hanem Fogarasy Mihály jöteményei és alapítványainak sorozata még további folytatást nyer. Így 1872. év szent Mihály napján következő alapítólevelet adja ki a nagynevű püspök: „Sz. 2713—1872. Jövendőbeli emlékezetre! Az Apa-Nagyfalvi róm. kath. hívek gyermekeinek vallásos jó nevelését előmozdítandó ezennel örökös alapítványul 200 azaz kétszáz pengő forintot erdélyi földterhelmentesítési kötelezvényekben (itt a kötvények számai és szelvényei iratnak le) — az itteni templom pénztárába leteszek s a lelkésznek és gondnoknak meghagyom, hogy ezen alapítványi tőkéknek évi kamatjaiból a szegényebb sorú iskolás gyermekek számára évenként tankönyveket szerezzenek és osszanak ki; a bevétel és kiadásról pedig minden évben rendes számadást készítsenek és terjesztseék fel a püspöki hatósághoz. Ha pedig az urbéri kötelezvények idővel kisorsoltatnak, a készpénzben kiveendő tőkét a Deési kiségitő pénztárba kell betenni s az évi kamatot a fennebb előírt módon kezelni. Adtam Apa-Nagyfaluban 1872-ben Szent Nihály napján. Fogarasy Mihály erdélyi püspök.”

Ezen alapítványt egy másik követi, melyben az apagyfalvi lelkészeknek szőlőt adományoz a plébániaalapító főpap. Az adománylevelé szövege ez: „Szám 2715—1872. Alattirt ezennel kijelentem és tudtára adom mindeneknek, a kit illet, hogy azon szőlőmet — az alatta levő kis szántófölddel együtt — mely az Apa-Nagyfalvi határon a Brétei völgyben — keletről az árok — délről Székely János — nyugatról Miklós András örökösei — északról Felekán János szomszédságukban fekszik s mely osztatlan és kétségtelen tulajdonomat képezi, jelen adománylevelével az Apa-Nagyfalvi lelkész dotációjához adom, adományozom és csatolom s megengedem, sőt meghagyom, hogy a fennírt szőlő és szántó a lelkész birtokába telekkönyvileg átírassék. Kelt Apa-Nagyfaluban: 1872-ki Szeptember hó 30-ik napján. Fogarasy Mihály erdélyi püspök.”

Ugyanezen évben a templom körüli tér haszonélvezetét is a lelkészeknek adományozza a következő okirat szerint: „Sz. 2716—1872. Jövendőbeli emlékezetre! Mint hogy az itteni parochialis templom advartelkemre építették, melyen a magtár és pince is van, minden vizsály és surlódás kikérelése végett ezennel úgy intézkedem, hogy a templom körüli területen termő füvet és terményt a lelkész használja a tér tulajdon (joga) az uradalomé maradván. Eonélfogva fenntartom az uradalomnak a pince és magtárházi feljárás és a templom cintermében rendezés és szabályozás jogát, megengedvén és átadván a lelkésznek egyedül a haszonélvezeti jogot a nélkül, hogy neki szabadságot és jogot adnék arra, hogy az oeconomiai szabadközeledést bármikor és bármilyen módon akadályozhassa, vagy azon területen marháit legeltethesse, vagy valami épületet felállíthasson. Mivére ezen adománylevelet két példányban kiadván, az egyiket a lelkésznek, másikat gazdatisztemnek kézbesítvén. Kelt Apa-Nagyfaluban 1872-iki Szeptember 30-án. Fogarasy Mihály erdélyi püspök.”

Azonban ezen haszonélvezeti jog telekkönyvi biztosítása elmaradván, az itteni Fogarasy-uradalomnak más kézbe jutása folytán megszűnt lelkései haszonélvezet lenni, az egyház illetve templom részére csak a feljáró és a templom kör-

rül akkora tér maradván, mekkora elegendő körmenetek tartására.

Ez évben Apa-Nagyfaluban és fiókközségeiben 698 volt a katolikusok száma, buzgóságban is folyvást gyarapodván. Ennyit az 1872-edik évről.

Az 1873-ik esztendőről ezen fontosabb dolgokat jegyzem össze:

Sajó-Szent-Andráson takarékmagtárt szervez Veress Antall lelkész. E magtár alapvető jötevője szintén Fogarasy Mihály püspök, ki 50 frtot adományozott annak céljaira. A főpásztort hívei is követik s így a magtár szép és áldásos jövővel kecsgettette magát.

Az alapító püspök alkotásai közé igen szépen sorakozott az állandó iskolaház és kántori lakás építése is. Ezen együttes — iskolai és kántori — hajléknak alapja 1873 évi szeptember 4-én tétetett le. A millenárius esztendő ide is állami iskolát hozva eme hajlékot most egyedül a kántor használja. Múlt évben a mostani lelkész — Csizsér Ádám tevékenysége általános javítást eszközölt rajta több jötevő szíves adakozásából.

Ez évben is konverzió folytán a hívek egyre szaporodnak. Apa-Nagyfalva és filiáiból 19 lélek a szaporodás, eltekintve a viceiek tömeges visszatérésétől, melyről ezen plébánia leírásánál leendő szó. Hasonló kedvező jelenséggel találkozunk a hitélet terén az 1874-ik évben is, mert ez évben a konvertáltak száma már 51.

1875-ik évben lelkészváltás történik. Veress Antal november hó 8-án Erődsi Dávidnak adván át a plébániát, innen Csik-Szent-Tamásra küldtetett plébánosnak.

Erődsi Dávid az újonnan kinevezett lelkész székely származású — felső-felhermeyei Erősd községből. Született Küküllőmegye Magyar Péterfalva községében 1841 július 29-én. Atyja Erődsi Ferencz ev. ref. pap volt, kinek halála után néhai Macskási János tövisi rk. lelkész közbenjárására Haynald Lajos erdélyi püspök a maros-vásárhelyi gymnasiumba alapítványra felteleven, itt 1858. évben a róm. kath. anyaszentegyház kebelébe ünnepélyesen visszatért. Középiszkolált Székely-Udvarhelyt és Károly-Fehérvárt 1863-adik évben elvégezvén, ez évben a növendék papok sorába vétette fel magát. 1867. aug. 15-én pappá szenteltetett. Prímiciáját Fogarasy Mihály püspök tartotta fel. Egy évig segédlelkész minőségben Kolozsvárt működik, három évig Székely-Udvarhelyt tanárködik, innen Sz.-Kereszturra helyeztetvén át, itt négy évig lelkészkedik, honnan Apa-Nagyfaluba jöve, 1879 őszéig misszionariusködik e hitközségben. Ezentul működő helyei Felső-Kapnik és Tekerőpatak.

Erődsi ideje alatt történik, hogy Sajó-Szent-Andrástra hetenként már nem rándul ki istentisztelettartás végett a lelkész, hanem elhelyett kötelességévé teszi a püspök a bethlen-fiókhitközségi hittanítást heti két órára, miért a szorgalmat és fáradságot soha jutalom nélkül nem hagyó Főpásztor t. i. Fogarasy püspök — a hitoktató lelkésznek évenkénti 100 frt honorariumot fizet. Ezen bőbes és körültekintő intézkedésnek már is megvan azon kedvező eredménye, hogy Bethlen egyházi fiók- és politikai nagyközségben, mint a róla nevezett járás központján a katolicizmus mindinkább izmosodik és erősen nyilatkozik az óhaj is, hogy a reformáció idejében megszűnt kath. hitélet, mely most eleven pezsgésbe jött — ne sokáig nélkülöznél restaurátúrást azon régi önálló plébániájának, melynek pappai a XIV. században, mint pápai bérma-fizetők emlitettek is, akkori lelkészlet rangossága mellett bizonyítanak. Egyébirát e fiókhitközségről később külön óhajvja szólni meg csak azt jegyzem meg, hogy mivel Erődsinek úgy, mint plébánosutódjainak működési körük inkább a fiókhitközségek és Vice felé kezd tágulni és munkásságuk irányulni: azért róla s utódairól is tiztesebben a filiák és Vice leírásánál emlékezem meg, itt még csak azt hozva fel, hogy Erődsi 1879 szeptember havában Csiky Jánosnak adta át a plébániát.

(Folyt. köv.)

T A R C A.

Részlet a „Golgothai képek“-ből.

Judás Iskariót.

Irta: **Kopacz Gergely.**

Fut az éjjel, hív az átok,
Komor esend az Olajfákon . . .
Judás szalad fel s le járkül,
Gondolava messze szállván . . .

Kél, viharzik szíve, vágya
Kin, remegés lelkét járja,
Ugy futkos a sötét éjben,
Megröppen, ha levél zörren.

Jön, megy, rohan tüskén-bokron,
Villám cikáz minden ormon
Minden üzi árnya, fénye
Mintha az éj s széltől félne.

Lelke zajong, minden marja,
Üvölt, tombol kín s viharja,
Kidobott rém az átok képe
Ugy futkos a sötét éjbe.

„Átkos!” — szól — a pártos gaz nép,
Bűn az utja a merre lép.
Ugy szeretne virradóra,
Mégfürdeni bűnbe, jóba!

Haja kuszált, arca dulott,
Üzi a pénz s nem lel nyugtot,
Vér piroslik ajkán, száján . . .
Megátkozott élő sátán . . .

Szomjas a bűn, nincs nyugalma,
Komor éj szállt minden házra . . .
Csend az Antonia váron,
Felhő hasad minden tájon.

Judás a rém ámult kábult
Agya szédül, vére száguld,
Vad hörgés az éjszakában
Csapat jön és fáklya lobban.

Tapad az ajk s forr az átok —
Hangzik a csök s holló károg
Zsong-zug a nép, a gonoszság,
Minden aljas hitvány jószág.

Judás, a rém tántorodik,
Majd elől fut s majd meglécsik
Vesztett eb a szíve szája,
Fut, mardos az éjszakába.

Vérfolt, hullta s ködös árnyak,
Tört remények s csalárd vágynak,
Zug, tekereg a vüzes örvény
Aszott rém az élet szélén . . .

Bűrvágy, áru s hitvány tárgyak,
Test és lélek szembe szállnak,
Fő a lélek, forr az ördög
Zsibban a test, a szív hörgög.

Ég a hajnal fenn a váron,
Minden alszik kint a tájon
Fut, rohan a sötét éjjel
Kin átokkal s sok veszélytyel.

Mire mulnék az éj álma
S áldozat füstje szállna —
Megrázó kép a Golgothán
Judás csüng . . . az akasztófán.

Log-leng a test, minden elég
Szikla szakad, borong az ég
Hajnal fény és pokol álmok
Meghasadt test . . . örök átok.

Judás azt jár a pokolban
Lelke reszket a lángokban,
Aszott csontváz, irtózat árny
Alvó lélek, élő sátány.

Száll, száll e vér zivatar —
A mult felejt s mindent takar
Őt az égöt, őt az átkot —
Megátkozzák a századok.

KÜLÖNFÉLEK.

— **Szent István** királyunk emlékét ünnepeltük a héten. Minden magyar szív forró imával adott hálát az egek Urának, hogy kilencszáz év után is saját hazájában mint szabad ember dicsőítheti a szent király emlékét. Az ő idejében „virágos kert vala híres Pannónia” — mondja az ének — „mely kertet öntözé hiven sziz Mária.” Egy vallás, egy érzés élt akkoriban a nemzet lelkében, ma más viszonyok vannak ugyan, de azért hazánk ker. lakóit kivétel nélkül meghódolnak a magyar kereszténység nagy apostola előtt. Eleg sajnos, hogy a nem keresztények — miként ez első cikkünkben megolvasható — e nap ünnepi hangulatát is igyekeztek megzavarni. — Hogy ez többet meg ne történhessék, buzgón tohászokodunk az énekessel: „Fordítsd szemeidet régi országodra.”

Székesegyházunkban az ünnepi misét Mélt. *Fábián Sándor* püsp. vicarius úr mondta, ménektanona *Kopacz Gergely* káplán tartott hatásos és tartalmas beszédet.

— **Hymen.** Örgróf Pallavicini Ede cs. és kir. kamarás, v. b. t. tanácsos, a főrendiház tagja stb. és neje, székelyi Majláth Etelka csillagkeresztes és palotahölgy, örömmel tudatják leányuknak, *Edinának*, zichi és vásonkeői gróf Zichy Jenő cs. és kir. kamarás, v. b. t. tanácsos, országgyűlési képviselő stb. és neje, gróf Rederny Hermina csillagkeresztes és palotahölgy fiával, zichi és vásonkeői gróf Zichy Rájdalékkal Mosdóson augusztus hó 25-én tartandó esküvőjét. — A Zichy család hasonló értesítést adott ki.

— **Tanári kinevezések az erdélyi róm. kath. státus gymnásiumaiban.** Az erdélyi püspök ur ő Méltósága az egyházmegyei igazgatótanácsal egyetértőleg *Pál Gábor* esküszömlői róm. kath. főgymnásiumi igazgatót igazgatói állásában, véglegesítette és ugyanazon főgymnásiumban *Riszner Ödön* rendes tanárnak előléptette. A beérkezett 27 pályázó közül tanári alkalmazást nyert: a esküszömlői főgymnásiumban *Tarr Rezső* okleveles rajztanár, a gyulafehérvári főgymnásiumban *Kürpess János* szakvizsgás tanárjelölt, a marosvásárhelyi főgymnásiumban *Király Henrik dr.* alapvizsgás tanárjelölt, a székelyudvarhelyi főgymnásiumban *Mihályvit Béla* zalaezerségi okleveles tanár és a közdivásárhelyi-kontali gymnásiumban *Dénes Béla* egyházmegyei pap és alapvizsgás tanárjelölt. — *Balázs András dr.* az erdélyi róm. kath. státus jegyzője a szent Józsefről nevezett kolozsvári főnevelő intézet igazgatásával megbízottat.

— **Az igazgató tanács** aug. 14-iki ülésén a következő ifjaknak kegyeskedett alapítványt adományozni. Felvették a *kolozsvári sz. József* intézetbe: *Ádám György*, *Benárd Emil*, *Menyhárt Béla*, *Botár Adám*, *Deregán András*, *Dobos Ferenc*, *Glósz Miksa*, *Kovács József*, *Pál Gábor*, *Sánta Benjámin*, *Eros József*, *Görög Atadár*, *Köröly Imre*, *Schlett Győző*, *Korbuly Leó*, *Tallos Jenő*, *Issekutz János*, *Felszeri Robert*, *Nagy János*, *Varga József*, *Soó Dénes*, *Tóth Sándor*, *Vékony Gyula* egyetemi hallgatók. — *Fajk Antal*, *Bándi György*, *Ákontz János*, *Beke Gyula*, *Girsik János*, *Reich Loránd* gymn. tanulók. *A gyulafehérvári főnevelőbe*: *Duduc Zoltán*, *Donhoffner József*, *Flöznik György*, *Mátyas Karoly*, *Kotler György*. *M.-Vásárhelyre*: *Papp Ferenc*, *Vákár József*, *Berkovics Béla*, *Fülöp András*. *Székely Udvarhelyre*: *Boldizsár Dénes*, *Oláh Imre*, *Apor Ferenc*, *Ferenczi György*, *Borsos József*, *Ferencz Sándor*, *Bodó Lázár*, *Vadász Antal*. *Csik-Somlyóra*: *Tódor László*, *Bögözi József*, *Dobai Imre*, *Darvas Gergely*, *Sánta Gerő*, *Szabó Károly*, *Csató István*, *Vaszi Sándor*. *A nagyszőlői Terézvárosba*: *Ferenczy István*, *Matis Gábor*, *Gönczi Lajos*, *Fülöp Béla*, *Pauer Ödön*, *Koticza János*, *Nagy Ákos*, *László Domokos*, *Tövisi Márton*, *Molnár János*, *Vincze József* (feltételes). *Leányok*: *Apor Margit*, *Orlai Gizella*, *Alexi Gizella*.

— **A sinfalvi búcsú.** Boldogasszony ünnepén Aranyos-köz közepe Sinfalva volt; az egyház búcsújára ide záradóskolt a vidékről és távolról mintegy két ezer hívő. Már a búcsú előtti pár napon törtétek jelzék, hogy nagy nap

következik, minden háznál tisztogatás, lázas készülődés a vendégek fogadására. A távoli vidékiek már az ünnep előtti délután megérkeztek. Az este csendjében Ave Mária, s a SzentOlvásó elmondása után addig zeugték a szép Mária énekeket a jámbor hívők, míg az út fáradalmaitól is kimerülten a jóleső nyugalomra bajtották fejüket. Reggel már négy órakor mindenki talpon áll; jámbor asszonyok Isten egyházának díszítésére koszorukat kötnek; korán megkezdődik a gyónatás, három lelkiafa alig győzi a bűnbánókat kihallgatni. Nyolc órakor taraszgó jelzi, hogy processió közeledik, a harasztosi buzgó hívők mintegy 120 tagból álló körmenete. Az ajtatoskodóknak alig 1/3-de juthatott be a templomba; még szerencse volt, hogy a gyónók nagy része szentmise előtt áldozott, a tordaiak pedig otthon elindulásuk előtt végeztek el ajtatoságukat. Az ünnepélyes szentmisét a helybeli plebános mutatta be az egek Urának néyes segédlettel; a sz. beszédet pedig a túri lelkész tartotta — az evangéliom e szavaiból kiindulva: „Mária a legjobb részt választá, mely el nem vetetik tőle”. Meggyőzően bebuzonyította, hogy Mária Istennel legfőbb pártfogónk, s hogy Máriaának hathatos közbenjárása után Istentől kiszámíthatlan sok kegyelemben részesülünk; végül Mária igaz tiszteletére büzdötte figyelmes hallgatóit. Valjon nem volna-e helyesebb jövőben a szentbeszédet a templom előtti árnyékos helyen tartani? így legalább azt az egész hívő sereg hallhatná. Szent mise után — talán nem is volna szükség megemlítenem — a helybeliek a búcsúsókat vendégserető hazukhoz hívták meg, s tőlük kitelhetőleg szivesen ellátták; az volt a legbűszkébb, aki a legtöbb vendéget hívhatta magához. Igazán, mily szép jele ez a kath. hívők közötti egységnek és szeretetnek! Délután a litánia elvégzése után a távolról jött búcsúsók körmenetben szép rendben elvonultak.

— **Figyelmeztetés.** Az egyházmegyei növénydekpapok, úgy az újoncok mint a régiek, kötelesek f. é. szeptember hó 4-én d. e. a papnevelő intézetben lenni és az előjárásnál jelentkezni. Gyulafehérvár, 1901. aug. 21. A papnevelő intézet igazgatósága.

— **A zalatnai m. kir. állami polgári leányiskolában** az 1901—1902. tanévre az I. II. III. osztályba a beiratkozások szeptember hó 2. és 3-án délelőttökntek, a felvételi és a tanterv-különbözeti vizsgálatok pedig ugyanazon nap k délutánjain tognak az intézet helyiségeiben megtartani. tanév elején megtartandó magánvizsgálatok idejűl a négy osztály bármelyikére szeptember 4-ike és pedig délelőtre az írásbeli, délutánra a szóbeli vizsgálat títetik ki. A rendes tanítás szeptember 5-ikén ünnepélyes isteni tisztelt, isk. megnyitó s a rendtartási szabályok kihirdetése után fogja kezdetét venni. A polg. leányiskola I-ső osztályba szabályszerűen csak oly növendék vehető fel, ki életének legalább 10-ik évét betöltötte; kinek az elemi (nőp) iskola negyedik osztálya számára kiszabott tantárgyakban elegendő jártassága van s ebbeli ismeretét vagy elemi isk. bizonyítvány által, vagy az áll. polg. leányiskola tanfélétele előtt felvételi vizsgálat útján igazolja. A polg. leányisk. bármely osztályába bevehető minden oly tanuló, ki korául fogya az általa kijelölt osztályba beillik és az azon osztályban megkívántató előkészültségről vizsgálat útján bizonytságot tesz. Tandij egész évre: 8 kor. Beiratási díj: 1 kor. Ertesítő-díj: 1 kor. Ifjusági könyvtárdij: 1 kor. Orsz. tan. nyugdíjárulé: 30 fillér. A tandíjon kivüli tartozások fizetése alól senki föl nem menthető. Tandijmentességre is csak oly tanulóknak lehet kilitása, ki jó magaviseletti, s kinek az előző tanévben legalább jó, azaz oly bizonyítványa van, melyben — a szépírást, éneket és testgyakorlatot nem számítva — egynél több elégséges osztályzat nincs. A feunál magas miniszteri rendeleték és az eddigi gyakorlat szerint a polg. leányiskola negyedik osztályát sikerrel végzett leány növendék felvehető az áll. kisedővő-és elemi isk. tanítónőképző-intézetbe; léphet a női kereskedelmi, a posta- és táviróri kezelőnői, a vasúti pénztárosnői tantolyamokra, a felsőbb leányiskola öt-

dik osztályába, ha a különbözeti tárgyakból felvételi vizsgálatot tesz. Azon közel és távol vidéken lakó t. szülők, vagy gyámok, kik ezen vasuti összeköttetéssel bíró, természeti szépségekkel bőven megáldott, erdőkkel koszorozott, egészséges, pormentes levegőjű, enyhé teli bányavidéki községben felállított, az új tanévben már bárom osztálylyal bíró s tovább fejlődő áll. polg. leányiskolába szándékoznak tovább tanulás végett növekedé leányaitkat hozni, — tisztelettel értesítettnek, hogy addig is, míg, tén ép a következő esztendőben, a magas állam által a remélt és kért internatus is be fog állíttatni, — az igazgatóság ajánlatára derék és művelt családoknál illő, bizonyára csekély díjazás mellett helyezhetik el leányaitkat teljes ellátásra, a hol a tantestület is segédkezői fog a gondos felügyeletben.

— A francia egyesületi törvény és a missziók.

A francia egyesületi törvény életbe lépése alkalmából érdekelhetnek bennünket a következő adatok, melyek a francia kath. missionariusoknak a külföldi államokban és a francia gyarmatokban való elterjedéséről és tevékenységéről tesznek bizonyosságot. Egy korábban közzétett statiszt. kimutatásban megállapították, hogy a francia kath. missionariusok száma a többi nemzeteket összevéve felülmúlulja, ugyanis 6106 missionariusból körülbelül 4500 francia származású. Ebben a számban csak a felszenteltek vannak belevéve, ellenben a személyzet többi tagjai u. m. 4500 fráter és 11000 apáca nincsenek odaszámítva. Azon misszióintézetek, melyek tagjaitkat a külföld számára nevelik, 1131 hitbirtót küldöttek Keletre, a kik 31 osztályba vannak sorozva. Ezeknek működése kiterjed a francia Indó-Chinára és francia Indiára. Ezek mellé, a kik között 24 püspök, csatlakozik még 578 benszültött pap. A jezsuiták, noha kisebb számban szintén fejtenek ki tevékenységet a távoli Keleten és Francia-Indiában. Intézeteik vannak Kis-Ázsiában, Kelet-Afrikában, de kivált Egyiptomban és Madagaszkáron, összesen mintegy 800 hitbirtóval, a kik között 460 francia. A Szentlélekről nevezett atyák az Antillákon, továbbá Nyugat- és Kelet-Afrikában, Reunion és Madagaszkár szigetén működnek. A Lavigerie baborostól alapított „fehér atyák Algírban, Tunisban és Francia-Sudánban tanítanak és gyarmatosítanak. Az említett statisztika még hosszú sorozatát közli a francia gyarmatokban és idegen birtokokban működő rendeknek. Az egyesületi törvény életbe lépése alkalmával itt-ott megváltozott módon nyilvánul a nép ragaszkodása egyes szerzetes rendekhez. Így pl. a mikor elterjedt, hogy a benedekrendiek a solesmesai apátságból Anzoulszágba akarnak kivándorolni, néhány nappal ezelőtt Sabléban Legudie senator elnökölte alatt tiltakozó gyűlést tartott a közönség Legudie dícsőitette a benedekrendiek érdemeit, akik munkásságuk és kifogyhatatlan jótéteményeik által az egész vidéket bárányokételeztek, azután éles megrovásban részesítette a miniszteriumot. Végül felszólította a polgármestert, hogy csak rajta, használon erőszakot az atyák eltávolítására, majd meglátja, hogyan gondolkozik az ügyről a nép.

I R O D A L O M.

* A „Társulati Értesítő“-nek Gyürky Ödön dr. hetilapjának legújabb 31. száma érdekes és értékes tartalommal jelent meg. Közleményeket találunk benne: Antal dr., Zichy Aladár gróf, Gyürky Ödön, Kövesdy Jenő dr., Kirschanek Ödön tollából és számos más kisebb közleményt az egyesületi ker. szövetségi életre vonatkozólag. A „Társulati Értesítő“ hivatalos lapja a Kath. Körök Országos Szövetségének s a Keresztény Szövetkezettek Országos Központjának s épen ezért minden egyletnek, szövetkezettnek nélkülözhetetlen. De különösen szükséges e lap szövetkezeteinknek, mert annyi gyakorlati útmutatást s szövetkezeti életre, jogi tanácsot, felvilágosítást egy szakköznyelven sem fogunk találni, mint éppen e lapban. És ajánljuk e lapot a

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi Társulat. Felelős szerkesztő: Zlamál Agost.

Szerkesztőtársak: Eröss József, Péter János dr., Szilveszter Ferenc dr., Wagner Sándor.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lye. könyvnyomdában Gyulafehérvárt.

kath. társadalmi munka iránt érdeklődők figyelmébe már csak azért is, mert támogatva e vállalatot, magát a szerkesztőt Gyürky Ödönt támogatjuk az ő sokféle irányuló katolikus tevékenységében. Előfizetési ára egész évre 8 korona, felévre 4 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII. ker., Röck Szilárd-utca 8. sz. III. em. 12.

* **Magyarok vasárnapja.** Amerikai honfitársaink erős kath. szellemű hetilapjának immáron nyolcadik számát kaptuk. Ez a szám is élénkben bebizonyítja, hogy azokat az ígéreket, melyeket első számában tett, derekasan beváltja. E szám vezető cikkében is meleg lelkesedéssel, tennivaló ékes szavakkal buzdítja a hazaföldjéről elszakadtakat, hogy rendületlenül ott az idegenben is mindig *katholikusok és magyarok* maradjanak, *Isten és hazá* legyen szent jelszavunk. Tárcajában a mi jól ismert fordítónk, *Gyulai Agost* tollából közli Edmond Haraucourt A könyörületesség“ c. versét, majd a nagyhírű Senkivics H. „A lotuszvirág“ c. hangulatok elbeszélését. Mellékletén *Arpádházi szent Erzsébet* életrajzából a tizenhetedik közlemény is megjelent. — A világ minden részéről, de főleg az édes hazától, származó különféle hírek kellő tájékoztatást nyújtanak az olvasóknak. — A további kitérőhöz hazafini és hit-orozati szeretettel érőt és munkákedvet kívánunk. *Beküldött: Pázmány P.* összes munkái magyar sorozatának V. kötete a következő tartalommal: Csepregi mesterseg, Calvinista Tükör, Az igazságunk győzedelme, Csepregi szegény vallás, Rövid felelet két kalvinista könyvecskére, Bizonyos okok, A sz. irással és az anyaszentegyházzal. A szétet hűjnal-esillag után bujdosó iustiterták vezetője. — Pázmány műveinek latin és magyar sorozata az 1-5-öt kötetből kezdve a maga teljes egészében megrendelhető a pécsi kir. magy. tud. egy. *hittudományi karának dékáni hivatalánál* 5—5 forintjával. Az ily megrendelés gazdaságosabb eljárás, mert könyvtárusi utón a mű ára jóval magasabb. — A legújabb kötet részletes ismertetésére legközelebb rátérünk.

P Á L Y Á Z A T.

— A szász-fenesi róm. kath. elemi népiskolánál üresedésben lévő kántortanítói és segédtanítói állásokra jelen évi szept. hó 10-ig terjedőleg pályázat hirdettek. A kántortanítói állás évi jövedelme a következő: 1. az iskola alaphól 40 korona, 2. a hitközségtől 138 korona 90 fill. 3., négy zsellételek után 30 korona 80 fill., 4. Természeti szolgálmányokból 161 korona 40 fill. 5., Földhaszonélvezetből 430 korona, 6. Stólából 20 korona, összesen 821 kor. 10 fillér. Továbbá lakó-ház, a szükséges gazdasági épületekkel és veteményes kert. A segéd tanítói állás jövedelme pedig, melyre okleveles róm. kath. tanítónők is pályázhatnak, áll: 800 kor., tisztességes lakás és veteményes kertből. A kántortanító kötelei: Templomi és temetési szolgálat, minden vasár- és ünneppon szent. mise kezdetén az olvasó előimádkozásása, hatosztályú és ismétlő iskolások reabizandó részének vezetése. A segéd tanító, esetleg tanító pedig köteles az iskolaszék által meghatározandó mindennapi és ismétlő iskolás leányokat tanítani, s azokat az itten szokásban lévő viselet elsajátításába bevezetni. A kellően felszerelt folyamodványok fenn jelzett határidőig előírthoz küldendők.

Szász-Fenes, (Kolozsm.) 1901. aug. hó 19-én.

Péter József
isksz. elnök.

Szerkesztői üzenet.

K. L. Levél alakú cikkére a nagyrs. referens úr nem óhajt reflektálni, nem azért, mintha a levél állításait magára nézve igaznak tartaná, hanem csupán azért, mert névtelenül nem akar vitába bocsátkozni. Egyébiránt a levélnek azt a részletét, mely az autonómia ellenségének akarja feltüntetni, annál is inkább visszautasíthatja, mert eddigi működése erre a vádra minden alapot nélkülöz. — s különben is dolgotalanak nem önző célja volt, hanem az előadói állás javának előmozdítása.